

شورای عالی حوزه علمیه قم
مرکز مدیریت حوزه های علمیه خاوران
مدرسه علمیه معصومیه (سلام الله علیها) شهرستان شیراز

عنوان:

علل و راه کاهش طلاق از دیدگاه قرآن کریم

استاد راهنما:

سرکار خانم آهنگران

پژوهشگر:

معصومه امیری

پریوش دهقان

ساناز سعید نژاد

بهار ۱۳۹۷

إلى محمد بن عبد الله

چکیده

روش برخورد قرآن کریم با پدیده طلاق در جامعه اسلامی و راه های کاهش آن از راه تتبع در آیات مربوط به طلاق و آیات مرتبط با آن به دست می آید و با توجه به موفقیت های قرآن کریم در معالجه پدیده های ناهنجار و تبدیل آن به هنجارهای مقبول می توان در مواجهه مردم با طلاق و کاهش دادن آن در جامعه اسلامی به نتایج مقبولی رسید علل طلاق را می توان با توجه به ترتیب نزول آیات مربوطه تحلیل کرد و بر اساس آراء مفسران راههایی را برای کاهش آن ارائه داد در این مقاله برخی از عامل های طلاق ارائه شده که عبارتند از: خدشه دار بودن روابط جنسی، هم کفو نبودن، ضعف و فقدان اعتقادات دینی، درک متقابل نداشتن، دنیا خواهی و دنیا گرایی، وجود همسر دیگر و تهمت های ناروا که این موارد زمینه ساز جریان طلاق اند که راهکار هایی برای کاهش آنها ارائه شده است که مورد واکاوی قرار می گیرد.

کلید واژه: طلاق، علل طلاق، راهبرد

مقدمه

برخی از آسیبها و هنجارها زمینه ساز جریان طلاق در جامعه اسلامی هستند که باید آنها شناسایی و راهکار هایی را برای مقابل با آن ارائه داد . قرآن کریم آیاتی را برای مقابله با این هنجار اجتماعی بیان فرموده است که ما در این مقاله برخی از این آیات را آورده ایم و سعی کرده ایم با آوردن نکات تفسیری آیات راهکارهایی را در رابطه با کاهش عوامل پدیده ی ناهنجار طلاق ارائه کنیم در این مقاله سعی شده است که مسئله عوامل طلاق با توجه به آیات قرآن کریم و با تحلیل نکات تفسیری آیات مورد بررسی قرار بگیرد و راهکار هیای در رابطه با کاهش عوامل آن ارائه گردد . اهتمام به شناسایی مشکلات زوجین و طبقه بندی آنها برای برنامه ریزی منسجم و هماهنگ در جهت اصلاح و رفع آنها از مقدمات ضروری است که در این مقاله اشاره خواهد شد.

۱- مفهوم شناسی طلاق

مفهوم طلاق در لغت به معنای ترک کردن، رها شدن، فرستادن و جدایی مطرح است.^۱

در قاموس المحيط طلاق به معنای جدایی زن از شوهرش بیان شده است.^۲

راغب اصفهانی در کتاب مفردات می گوید: ((اصل الطلاق : التّخلیه من الوثاق))^۳ یعنی نداشتن عهد و پیمان.

در لغت نامه دهخدا نیز ((طَلَّق)) به معنی رها شدن زن از عقد نکاح می باشد.^۴

و طلاق در اصطلاح زائل نمودن پیوند نکاح با صیغه ی مخصوصی است.^۵

خداوند متعال به عنوان پیش زمینه ی طرح مسئله ی طلاق می فرماید:

((.... هُنَّ لِبَاسٌ لَكُمْ وَ أَنْتُمْ لِبَاسٌ لَهُنَّ.... ع))

((.... آن ها لباس شما هستند و شما لباس آن ها ....))

لباس از یک سو انسان را از سرما و گرما حفظ می کند و از سویی دیگر عیوب او را می پوشاند و از سوی سوم زینتی است برای تن آدمی.

این تشبیه که در این آیه مبارکه آماده است به همه ی این نکات اشاره دارد که دو همسر یک دیگر را از انحرافات حفظ می کنند، عیوب هم را می پوشانند، وسیله آرامش و راحتی یکدیگرند و هر یک زینت دیگری محسوب می شود.^۷

۲- علل و انگیزه های طلاق

یکی از پایه های تمدن اسلامی بنیانگذاران پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم بود تبیین جایگاه خانواده به عنوان مهد پرورش انسان های با فضیلت و کانون مهر و محبت و عفاف و پاکدامنی و طلاق و تنها تهدیدی برای خانواده و قدمی در جهت استحکام است اما به شانه های روز افزون و خارج از محدوده شهر لازم است و راهبردهای کاهش طلاق از دیدگاه قرآن کریم بررسی کنیم.

^۱ ابن منظور ، محمد بن مکرم، لسان العرب، بیروت، دارالحیاء ، ۱۴۰۸، ص ۹.

^۲ محمد بن یعقوب ، فیروز آبادی ، قاموس المحيط، دارالفکر، بی تا. ص ۸۱۴.

^۳ حسن بین محمد ، راغب اصفهانی ، مفردات الفاظ قرآنی ، بیروت ، الدار الشامیه، ۱۳۸۶، ص ۵۲۳.

^۴ علی اکبر ، دهخدا ، لغت نامه ، تهران ، مجلس شورای اسلامی ، ۱۳۵۴، ص ۳۰۴.

^۵ سید مصطفی ، محقق، میرداماد، مباحثی از اصول فقه ، تهران ، مرکز نشر علوم اسلامی ، ۱۳۵۷، ص ۳۸۰.

^۶ بقره (۲)، آیه ۱۸۷.

^۷ ناصر، مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، تهران ، دارالکتب اسلامی، ۱۳۷۴، ص ۲۵۰.

۱.۲- عدم توجه یا کم توجه به نیاز جنسی همسر به طور مطلق

نیاز جنسی غریزه حکمت الهی در وجود بشر قرار داده شده در دست در اثر آن نیاز توسط یکدیگر مهر و محبت بین زن و شوهر ماندگار و بیشتر شود.

قرآن کریم هم به این نکته اشاره کرده و می فرماید: «نِسَائُكُمْ حَرَّتَ لَكُمْ فَاتُوا حَرَثَكُمْ أَنَّى شِئْتُمْ.....»^۸ «زنان شما محل افشانی شما هستند و هر زمان که بخواهید می توانید آنها آمیزش کنید.» در آیه ۲۲۶ سوره مبارکه بقره می فرماید لِلَّذِينَ يُؤَلُّونَ مِنْ نِسَائِهِمْ تَرَبَّصَ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ^۹ «علوم انسانی جهان عرب در مشهد کسانی که زنان خود را «ایلاء» نمایند ۷۴ ماه انتظار مدت زمانی که به زن و شوهر در جامعه اجازه داده شد چهار ماه می باشد و مطالبی را تهیه و به زن و شوهر در پاسخ به نیاز جنسی اجازه ندارند و مرد چهار ماه باید مشورت نماید ناتوانی جنسی در مردان اثر نشسته و سرد مزاجی در زن به نوبه خود می تواند در به هم زدن کانون خانواده نقش مهمی امروز تحقیقات روانشناسان نشان دادن زنان در برابر غریزه جنسی مقاوم هستند و بر عکس مردان به سرعت مقاومت خود را از دست می دهند و و سعی می کنند هرطوری شده خود را از این تند باد برهانند.

در مقام اهمیت مسئله فوق رسول اکرم(ص) به زنان توصیه می کنند که «لا قطره نلن صلاتکَنَّ لتمعنٍ ازواجکن»^{۱۰} «صلاة کنند حتماً از واژه کنند زنان نباید نماز خود را طولانی کنند تا مانع حق شوهر شوند.

۳- راهبردهای کاهش طلاق در جامعه اسلامی

۱.۳- خدشه دار بودن رابطه جنسی

یکی از علت های طلاق ناتوانی جنسی و انزال زودرس در مردان و بی میلی جنسی در زنان است که منجر به مشاجرات و اختلافات خانوادگی می شود و در نهایت به طلاق منجر می شود و در کشور هم هیچ دستگاه یا شورای کشوری برای کنترل آن ندارید. قرآن کریم در این مورد چند راهکار ارائه کرده است.

الف) تقویت روحیه دین باوری در میان اقشار مختلف جامعه به ویژه نوجوانان و جوانان که در این صورت است که می خواست خداوند و به خواست خود مقدم می دارد «وَأَبْتَغُوا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ»^{۱۱} آنچه را خدا برای شما قرار داشته است طلب نمایید.

ب) آموزش احکام و معارف اسلامی ویژه احکام زناشویی به جوانانی که در شرف ازدواج هستند

«تلك حُدُودُ اللَّهِ فلا تَقْرَبُوهَا»^{۱۲} این مرز های الهی است ، پس به آن نزدیک نشوید.

^۸ بقره (۲)، آیه ۲۲۳.

^۹ همان، آیه ۲۲۶

^{۱۰} احمد بن حسن، حرعالمی، وسائل الشیعه، ببرت دارالحیاء التراث العربی، بیروت، بی تا، ص ۱۱۵.

^{۱۱} بقره (۲) آیه ۱۸۷.

تغییر دیدگاه زنان شوهر به زن نسبت به عمل مقاربت از دیدگاه صرفاً غریزی مادی و حیوانی به دیدگاه الهی، تکلیفی و عاملی برای استحکام خانواده ایجاد آرامش. «نِسَائُكُمْ حَرَّتْ لَكُمْ فَاتُوا حَرَّتْكُمْ أَنَّى شِئْتُمْ وَ قَدَمُوا لِنَفْسِكُمْ وَ اتَّقُوا اللَّهَ وَ اْعْمَلُوا أَنْتُمْ مُلَاقَوْهُ وَ بَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ»^{۱۳} زنان شما محل بذر افشانی شما هستند، پس هر زمان که بخواهید می توانید با آنها آمیزش کنید و اثر نیکی را برای خود از پیش فرستید و از خدا بپرهیزید و بدانید او را ملاقات خواهید کرد. و تو ای پیامبر به مومنان بشارت ده.

۳.۲- هم کفو نبودن

یکی از عوامل مهم طلاق هم کفو نبودن زن و شوهر اگر در مرحله انتخاب همسر به سفارشات اسلام توجه نشود و تحت تاثیر احساسات همسر آینده انتخاب شود پس از گذشت مدتی با واقعیتها مواجه می شوند در نتیجه ناسازگاری آغاز می شود در بیشتر مواقع منجر به طلاق شود.

قرآن کریم می فرماید: «الْخَبِيثَاتُ لِلْخَبِيثِينَ وَ الْخَبِيثُونَ الْخَبِيثَاتِ وَ الطَّيِّبَاتُ لِلطَّيِّبِينَ وَ الطَّيِّبُونَ لِلطَّيِّبَاتِ»^{۱۴} زنان ناپاک از آن مردان ناپاک و مردان نا پاک نیز به زنان ناپاک دختران و زنان پاک از آن مردان پاک و مردان پاک از آن زنان پاکند.

خداوند در این آیه کفویت را روشن می کند ممکن است مراد آیه همسویی فکری، عقیدتی و اخلاقی در انتخاب همسر باشد.

تا آنجا که می فرماید «... هُنَّ لِبَاسٍ لَكُمْ وَ أَنْتُمْ لِبَاسٌ لَهُنَّ»^{۱۵} آنان لباس شما و شما لباس آنان هستید.

در تشبیه همسر به لباس نکات بسیاری است از جمله اینکه لباس باید متناسب با تن باشد. لباس تنگ و گشاد، نه تنها انسان را به خوبی از سرما و گرما حظ نمی کند بلکه باعث سلب آرامش و در نتیجه تعویض لباس می شود.

بنابراین ارائه اطلاعات و عوارض ناشی از هم کفو نبودن زوجهایی که زندگیشان به طلاق کشیده شده و همسان همسری برای جوانان راه حل مناسبی است.

۳.۳- ضعف و فقدان اعتقادات مذهبی زن و شوهر

برخلاف پیشرفت علم و صنعت، مبانی اعتقادی و ارزشی هر روز کمتر می شود و به همان نسبت مشکلات و گرفتاری ها افزایش می یابد لذا اگر انسان خدا محور نشود بدون شک خود محور خواهد شد و در ارتباط با

^{۱۲} همان آیه.

^{۱۳} بقره، آیه ۲۲۳.

^{۱۴} نور (۲۴)، آیه ۲۶.

^{۱۵} بقره (۲)، آیه ۱۸۷.

زندگی مشترک، منفعت و لذت جویی خودش را مدنظر قرار می دهد در غیر اینصورت به بهانه اندک صحنه را ترک می کند .

قرآن کریم در این باره می فرماید: «لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ»^{۱۶} ... شاید پرهیزکار کردند... «و اتقوا الله...»^{۱۷} ... از خدا بپرهیزید... این دو آیه در ارتباط با مراعات تقوی در حقوق زناشویی است. و در آیه ای دیگر می فرماید و «... اتقوا الله الذی انتم به مومنون...»^{۱۸} و از مخالفت خداوندی که همه به او ایمان دارند بپرهیزید.

در این آیه را مراعات مالی زن و شوهر مورد توجه خداوند است و آیات فراوان دیگری که درباره طلاق وعده ی طلاق نازل شده است.

علامه طباطبایی (ره) در ذیل آیه ۵ سوره مبارکه طلاق می فرماید: «مخالفت با احکامی که خداوند تعالی درباره طلاق نازل فرموده از گناهان کبیره است»^{۱۹} چون تقوایی که در آیه ذکر شده مشتمل بر همه مسائل در مورد طلاق و عده است و ممکن نیست که مسائل خود را شامل نگردد و گرنه و نظم و معنای آیه مختل می شود. «وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ عَنَّا سَيُثَبِّتْهُ وَ يَعْظُمَ لَهُ أَجْرًا»^{۲۰} هرکس تقوی الهی پیشه کند خداوند کار را بر او آسان می کند.

بنابراین دین می تواند عامل برای جلوگیری از طلاق به حساب آید و آنان که ایمان مذهبی دارند کمتر به طرف رو می آورند تا آنان که ایمان ندارند لذا ایمان به تداوم خانواده کمک می کند، بنابراین دین به عنوان برنامه کامل زندگی باید به صورت های مختلف (خانواده، مدرسه، دانشگاه، کتاب، وسایل ارتباط جمعی و...) تا بسیاری از مشکلات از جمله ناسازگاری زن و شوهر به خوبی حل و فصل شود .

۴.۳- نداشتن درک متقابل نسبت به حقوق و جایگاه هر یک از زوجین

قبل از ازدواج جایگاه تکوینی زن و مرد برای دختر و پسر، تبیین گردد و به دنبال آن، آن ها با وظایف تشریعی خودشان هماهنگ با تکوین است آشنا شوند ، بسیاری از اختلافات زمینه ای برای ظهور نمی یابد. خداوند خدمت به یکدیگر را برای حفظ کردن کانون گرم خانواده به طور مساوی تبیین نموده است ، یعنی به میزانی که مرد نقش دارد زن نیز نقش دارد و اگر این به این جایگاه توجه نشود نظام خانواده دچار آسیب می شود .

قرآن کریم در این باره می فرماید: «وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَ بِالْمَعْرُوفِ وَلِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ وَ اللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ»^{۲۱} برای زنان همانند وظایفی که بر دوش آنهاست ، حقوق شایسته قرار داده شده و مردان بر آنان برتری دارند و خداوند توانا و حکیم است .

^{۱۶} بقره (۲)، ۱۸۷.

^{۱۷} همان، ۲۲۳.

^{۱۸} ممتحنه (۶۰)، آیه ۱۱.

^{۱۹} سید محمد حسین، طباطبایی، تفسیر المیزان، ج ۱۹، دفتر انتشارات اسلامی، قم، ۱۳۸۳، ص ۳۲.

^{۲۰} طلاق (۶۵)، آیه ۵.

^{۲۱} بقره (۲)، آیه ۲۲۸.

این جمله بسیار جالب قرآن فواید زیادی دارد و منظور حقوقی که زنان و شوهران دارند از قبیل نیکی معاشرت با آنان، ضربه نزدن به آنها، مساوات در قسمت بیتوته، نفقه و لباس همانطور که متقابلاً مردها بر همسرانشان دارند مانند لزوم اطاعت زن از مرد در چیزهایی که خدا واجب کرده است، ماندن حق آمیزش، عدم خروج از منزل بدون اجازه شوهر و اینکه کسی را به خودراه ندهد و نطفه و فرزند همسر و به طور صحیح رعایت کنند.^{۲۲}

۳.۵- دنیا خواهی و دنیا گرایی

اگر هر کدام از زن و شوهر به ویژه به جلوه های فریبنده دنیا دل ببندد و در پی، آن دیگری را آزار دهد علاوه بر اینکه در پیشگاه خداوند متعال مواخذه خواهد شد امکان از دست دادن زندگی خانوادگی خود را نیز دارد در قرآن کریم در آیات مربوط به طلاق آمده است: "يا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّأَزْوَاجِكَ إِن كُنْتُنَّ تُرِدْنَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا فَتَعَالَيْنَ أُمَتِّعْكُنَّ وَأُسَرِّحْكُنَّ سَرَاحاً جَمِيلاً". ای پیامبر به همراهانت بگو: اگر شما زندگی دنیا و زرق و برق آن را می خواهید بیاوید با هدیه ای شما را بهره مند سازم و شما را به طرز نیکویی رها سازم.

با توجه به اینکه برخی از زنان پیامبر (ص) به حق خود از دنیا قانع نبودند و با زیاده خواهی زندگی خود را در به خطر انداختند، خداوند متعال نیز مجوز طلاق آنان را صادر کرد ولی از آنجایی که طلاق اولین راه درمان نیست، ابتدا به نصیحت و موعظه آن ها می پردازد و می فرماید: "إِن كُنْتُنَّ تُرِدْنَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالدَّارَ الْآخِرَةَ فَإِنَّ اللَّهَ أَعَدَّ لِلْمُحْسِنَاتِ مِنكُنَّ أَجْرًا عَظِيمًا".^{۲۳} و اگر شما خدا، رسول و سرای آخرت را می خواهید، خداوند برای نیکوکاران شما پاداشی عظیم آماده ساخته است.

مخاطب آیه زنان هستند، چراکه امکان گرفتار شدن آنها به جلوه های فریبنده دنیا، به دلیل روح لطیفی که دارند بیشتر است ولی با اندیشیدن به اینکه دنیا ماندگار نیست و از بین می رود و آنچه نزد خداست باقی می ماند و آخرت بهتر و ماندگارتر است، می تواند از کنار این دام به سلامت عبور کند. خداوند در آیه سوره نسا مردان را مخاطب قرار می داده و می فرماید: «...فَإِنْ تَكَرَّهُتُمُوهُنَّ أَنْ تَكْرُمُوا شَيْئًا وَ يُجْعَلَ اللَّهُ فِيهِ خَيْرًا كَثِيرًا»^{۲۴} و اگر از آنها به کراهت داشتید (فورا تصمیمی به جدایی نگریدی) چه بسا چیزی خواهش کنید شما نباشد و خداوند خیر فراوانی در آن فررا دهد. مخاطب آیه مردان هستند، یعنی امکان ابتلاء آنها، به دنیا نیز وجود دارد. کراهت مرد از زنش بخاطر مسائل مادی و خصوصیات ظاهری است چون اگر مربوط به شخصیت و بعد رفتاری و ناهنجاری های اخلاقی وی بود، اولاً: تکلیف آن در همین آیه قبل از بیان کراهت مطرح شده است. ثانیاً: معلوم نیست که صبر در مقابل این ناهنجاری های خیر کثیر را به دنبال داشته باشد. به هر حال حتی اگر بعد مادی را نپذیریم، قطعاً بخشی از علت کراهت می تواند علت مادی باشد؛ یعنی به هر دلیل چه مادی و چه معنوی از زنش خوشش نیاد ولی درعین حال تحمل کند، پاداش دریافت خواهد کرد.

مرحوم نراقی می فرماید: «قوام همه موجودات به محبت منوط و انتظام سلسلیه ممکنات، به آن مربوط است.»^{۲۵} و نیز «بالاترین همه محبت ها آن است که محبت به خدا باشد.»^{۲۶} در جامعه ای که تلوزیون آن

^{۲۲} فضل بن حسن، طبرسی مجمع البیان، ج ۳، تهران، ۱۳۵۰، بی جا.

^{۲۳} احزاب (۳۳)، آیه ۱۹.

^{۲۴} نساء (۴)، آیه ۱۹.

^{۲۵} ملاحمد، نراقی، معراج السعاده، بارش، مشهد، ۱۳۸۷، ص ۷۰۷.

آرامش، آسایش خوشبختی را در داشتن انواع و اقسام لوازم غیر ضروری و پرهزینه زندگی، تبلیغ و تجملات و پرداختن به دنیازدگی را ترویج می کند، باید انتظار کشمکش های زن و شوهر بر سر تهیه آن را داشته باشیم.

راهکار های پیشنهادی در انی خصوص عبارت ند از :

- ۱- سوق دادن مردم به سمت برنامه زندگی کالت که دین می باشد
- ۲- با استفاده از وسایل ارتباط جمعی می توان سطح فکر و فرهنگ عموم جامعه را بالاتر برد.
- ۳- ارتقاء فرهنگ عفاف و حجاب در جامعه . خداوند متعال هم در آیات مربوط به دنیا خواهی و دنیا گرایی ابتدا ارشاد و نصیحت کدر . و بعد حب برتر و وعده پاداش را ، راه کاری برای نجات افراد دنیا خواه قرارداده است که ذکر آیه پیشتر گذشت. عدم رعایت حقوق متقابل زوجین ، باعث ایجاد شکاف عمیق بین آنها می شود . گر زن و مرد به تفاوت های فردی خود واقف باشند ، قطعاً به وظایفی که بر اساس همان تفاوت هاست گردن مینهند و به جای اعتراض به قضا و قدر و سرنوشت، وقت و انرژی خود را صرف به سرانجام دادن تکالیف خود درقبال یکدیگر و رسیدن به خانواده ای با ثبات می کنند.

۶.۳- وجود همسر دیگر

عامل دیگری که سبب آسیب زایی خانواده می شود تنوع طلبی ، هوسرانی و ازدواج مجددی مرد بودن دلیل موجه است . شوهر بنابه احساسات خودش با زن دیگری ارتباط نزدیک برقرار می کند و رابطه خود را با همسر قبلی سست می کند.

و این وضعیت باعث تیره شدن روابط زن و مرد و سست شدن بنیان خانواده می شود و سرنوشت فرزندان به خطر می افتد قرآن کریم در این رابطه می فرماید : « و ان أردتم استبدال زوج مكان زوج..»^{۲۷} و اگر تصمیم گرفتین که همسر دیگری به جای همسر خود انتخاب کنید...

اگر مردان به جای پرداخت به زن دیگری ، اهتمام خود را به برطرف کردن مشکلات خانوادگی می کردند، از زندگی باثباتی بر خواردار می شوند. اگر مرد بنا به هر دلیلی از زنش اعراض کند و به سوی دیگری از جمله همسر دیگری بکند، گاهی در افزایش میزان طلاق برداشته است . پس به هر دلیل چه مثبت و چه منفی ، ازواج مجدد شوهر به طور مطلق چه با نگه داشتن همسر قبلی و چه با طلاق وی ، میزان طلاق را در جامعه فزونی می بخشد، البته لازم به ذکر است ازدواج مجدد که شارع مقدس آن را تجویز کرده است ، بارعایت تما شرایط از این عامل ، مستثناء است شهید مطهری (ره) می فرماید : تعدد زوجات ناشی از یک مشکل اجتماعی است، نه طبیعت ذاتی مرد .^{۲۸}

^{۲۶} همان، ص ۷۰۸.

^{۲۷} نساء (۴)، آیه ۲۰.

^{۲۸} مرتضی مطهری ، نظام حقوق زن در اسلام، درا ، تهران ، ۱۳۸۶، ص ۳۳۳.

و اگر در اجتماعی مشکل فزونی عدد زنان نیازمند به مردان نیازمند وجود نداشته باشد، تعدد زوجات از میان خواهد رفت و یا بسیار کم خواهد شد و برای این منظور چند چیز لازم است اولک عداوت اجتماعی و کار و در آمد کافی برای هر مرد نیازمند به ازدواج تا بتواند به تشکیل خانواده اقدام کند.

دوم : آزادی اراده و اختیار همسر برای زن که از طرف پدر یا برادر یا شخص دیگر اجبارا به عقد یک مرد زن دار پولدار درآورد.

سوم: عوامل تحریک و افراد و تهیج و خانه خراب کن این قدر زیاد نباشد و اجتماع باید برا برقراری این سه عامل بکوشد .

۷.۳- تهمت زدن

تهمت به طور کلی، روابط را تیره می کند ،اما در خصوص روابط نامشروع ،تقربیا ادامه زندگی مشترک را ناممکن می سازد .

بخاطر اهمیت نقش تهمت در تزلزل خانواده، خداوند متعال می فرماید : «وَالَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْضَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً أَبَدًا وَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ »^{۲۹}

و کسانی که زنان پاکدامن را متهم می کنند، پس چهار شاهد بر مدعی خود نمی آورند، آنها را هشتاد تازیانه بزنید و شهادتشان را هرز نپذیرید و آنان همان فاسقاند .

و در آیه ۵سوره مبارک نور می فرماید «إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَأَصْلَحُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ »^{۳۰}

مگر کسانی که بعد از توبه کنند و جبران کنند، زیرا خداوند آمرزنده و مهربان است .

بنابراین دوآیه مبارکه کسانی که زنان پاکدامن را متهم می کنند و سپس چهار شاهد بر مدعی خود نیم آوردند آنها را اولاً باید هشتاد تازیانه زد ،ثانیا شهادتشان هرگز پذیرفته نمی شود، مگر اینکه توبه کنند و عمل زشت خود و عوارض ناشی از آن را اصلاح نماید . ثالثا این مردان فاسقند بطور طبیعی زنان پاکدامن در مقابل چنین تهمتی کرامت خود را در خانه ی همسر،از دست رفته می بینند و طلاق را بر ماند ذلت بار ترجیح میدهند. از طرفی مردانی که به هردلیلی (شک،ظن ویقین) زبان به چنین تهمتی گشوده اند ، کم تر حاضر به ادامه زندگی با چنین زنی هستند، هرچند که آن زن بی گناه باشد.

پس باید با تشریع تکالیفی سخت ، از مردم زنان پاکدامن که در واقع ،حریم خانواده است دفاع کرد. تهمت یکی از رذایل اخلاق است که در دین مبنی اسلام به شدت نکوهش شده است. حاکمیت یافتن فرهنگ اسامی در جامعه در روابط بین انسانها، بویژه زن و شوهر ،زمینه سوء ظن و در نتیجه تهمت زدن را از بین می بد . اگر زن حریم محرم و نامحرم را مراعات نماید و از شوخی و بذله گویی با نامحرم خودداری کند در واقع خود را از اتهام

^{۲۹} نور(۲۴)، آیه ۴.

^{۳۰} نور(۲۴)، آیه ۵.

رها ساخته و کسی از جمله همسرش به او تهمت ارتباط نامشروع نمی زند و شوهر هم باید حدود الهی را در رابطه با نامحرم مراعات نماید.

بنابراین در مرحله اول باید زن و شوهر، خود را در معرض تهمت قراردهد و در مرحله ی بعد مسئولین نیز باید با برنامه ریزی منسجم در مرکز آموزشی،اداری و...در حد توان مانع اختلاط زن و مرد شوند تا شاهد پیامدهای منفی اختلاط ، ازجمله شکسته شدن حریم و نامحرم و در نتیجه متزلزل شدن استحکام خانواده ها نباشیم . لذا راهبردهای زیر ا پیشنهاد می کنیم :

الف) رعایت حریم زن و مرد از اختلاط بی ضابطه درون خانواده .

ب) برنامه ریزی منسجم مسئولین برای کاهش اختلاط در جامعه.

نتیجه گیری

اسلام طلاق را بر خلاف افراط و تفریط هایی که در مکتب های دیگر دیده می شود ، جهت تحکیم بنیان خانواده تشریع کرده است. بررسی آیات به روش ترتیب نزول ، مطلب مهمی را ارائه می کند که طلاق را به گونه ای محدود و جز در موارد ضروری ، مورد دیگر را به مخاطب اجازه نمی دهد.

با توجه به آیات نازل شده از سوی خداوند متعال می توان علل و انگیزه های طلاق را که عبارتند از : عدم توجه یا کم توجهی به نیاز جنسی همسر ، هم کفو نبودن ، ضعف یا فقدان مبانی اعتقادی و مذهبی زن و شوهر ، عدم شناخت جایگاه متقابل زن و شوهر و وظایف یکی نسبت به دیگری ، وجود همسر دیگر و تهمت زدن به یکدیگر و .... شناخت و در جهت رفع آن ها برنامه ریزی کرد .

لذا رفع این مشکلات تلاش همگانی مسئولین و ملت را می طلبد ؛ به دلیل اینکه در جامعه دینی و مذهبی بینش خوبی نسبت به زن و شوهری که با طلاق از هم جدا شده اند وجود ندارد و نباید قبح طلاق در جامعه ریخته شود . سالم سازی روابط افراد جامعه ، بویژه زن و شوهر عامل مهمی در جهت کاهش طلاق است.

فهرست منابع

• قرآن کریم

- ۱- ابن منظور، محمد بن مکرم، **لسان العرب**، بیروت، دار حیات، التراث العربی، ۱۴۰۸.
- ۲- حر عاملی، محمد بن حسن، **وسائل الشیعه**، بیروت، دار احیاء التراث العربی، بی تا.
- ۳- دهخدا، علی اکبر، **لغت نامه**، تهران، مجلس شورای اسلامی، ۱۳۵۴.
- ۴- راغب اصفهانی، حسن بن محمد، **مفردات الفاظ قرآنی**، بیروت، الدار الشامیه، ۱۳۸۶.
- ۵- طباطبایی، سید محمد حسین، **تفسیر المیزان**، قم، دفتر انتشارات اسلامی، ۱۳۸۳.
- ۶- طبرسی، فضل بن حسن، **مجمع البان**، ج ۳، تهران، دارالکتب اسلامی، ۱۳۵۰.
- ۷- فیروز آبادی، محمد بن یعقوب، **قاموس المحيط**، بیروت، دارالفکر، بی تا.
- ۸- محقق داماد، سید مصطفی، **مباحثی از اصول فقه**، تهران، مرکز نشر علوم اسلامی، ۱۳۵۷.
- ۹- مطهری، مرتضی، **نظام حقوق زن در اسلام**، تهران، صدرا، ۱۳۸۶.
- ۱۰- مکارم شیرازی، ناصر، **تفسیر نمونه**، تهران، دارالکتب اسلامی، ۱۳۷۴.
- ۱۱- نراقی، ملا احمد، **معراج السعاده**، مشهد، بارش، ۱۳۸۷.